

IV. SEKCIÓ

TURBUCZ DÁVID

Horthy Miklós a Szent István Társulatnál. A kormányzó és a történelmi egyházak

Horthy Miklós államfői tevékenységének döntő részét a reprezentatív, az országos politikára érdemi hatással nem járó feladatok tették ki. Idesorolhatók a történelmi egyházakkal – elsősorban hivatalból – fenntartott kapcsolatai is. Előadásom célja, hogy a kontextus, az úgynevezett keresztény és nemzeti rendszer jellemzésére támaszkodva bemutassam a kormányzó római katolikus egyházhoz fűződő kapcsolatait, különös tekintettel a Szent István Társulatra. Államfóként elsősorban az 1920-as évek elején vett részt a társulat rendezvényein. Ezt követően bár megjelent más közéleti, a római katolikus egyházhoz is kötődő alkalmakon, mindenekelőtt mégis a Szent Imre-év, az Eucharisztikus Világkongresszus és a Szent István-émlékév során tartotta fontosnak, hogy több eseményen személyesen is jelen legyen. Érdekes aspektusa Horthy és a Szent István Társulat kapcsolatának, hogy a szervezet kiadványaiban, elsősorban a történelemtankönyvekben milyen kép jelent meg Magyarország kormányzójáról.

SÁGI GYÖRGY

Esty Miklós és a Szent István Társulat

Előadásomban röviden áttekintem Esty Miklós (1895–1973) világi pápai kamarás életét és munkásságát. Bemutatom személyiségét, miként lett az évtizedek során világi katolikusként a 20. századi magyar katolicizmus történetének megkerülhetetlen és nagy befolyású alakja; s ezt a pozícióját miként őrizte meg a politikai rendszerektől függetlenül. Rövid bepillantást adok az egymást követő három bíboros, Csernoch János, Serédi Jusztinián és Mindszenty József szolgálatában végzett gentiluomói feladataira, de szót ejtek az ezt követően is az egyházi érdekek mentén való szerepvállalásáról, ahogyan „Pátkay” fedőnevű ügynökként való működéséről is.

Előadásom második részében egyrészt a Szent István Társulathoz fűződő több évtizedes kapcsolatáról, hangsúlyosan annak vezetésében betöltött, 1951-től haláláig tartó szerepéről beszélek, beleértve, hogy milyen feladatokat végzett el ez idő alatt. Tudvalevő, Estyt a püspöki kar nevében az azt akkor éppen vezető Czapik Gyula egri érsek delegálta adminisztrátornak a társulat élére. Zárásként néhány mondat erejéig a korábban általam rendezett irathagyatékában fennmaradt, 1951 és 1965 közötti társulattörténeti írásáról ejtek szót, amely 2020-ban a *Collectanea Studiorum et Textuum* könyvsorozat egyik köteteként a Gondolat Kiadó kiadásában látott napvilágot.

A Szent István Társulat helyzete a Kádár-korszakban

A Szent István Társulat, bár működött a Kádár-korszakban, de meglehetősen korlátozott módon, minimális lehetősége nyílt a könyvkiadásra és -terjesztésre.

A társulat működése vonatkozásában teljes mértékben megfigyelhető a pártállam tiltó, akadályozó, ellenőrző, felügyelő hozzáállása. Mindvégig az Állami Egyházügyi Hivatal gyakorolta a felügyeletet, szólt bele teljes mértékben a Szent István Társulat működésébe.

Alapvetően imakönyvek, hittankönyvek és néhány vallásos témájú könyv megjelentetésére nyílt lehetőség az ötvenes-hatvanas években, ezeket is többségében külföldi ajándék papírra nyomtatták. A társulat később, a hetvenes évektől jelentős szerepet vállalt a hittankönyvek korszerűsítési munkálataiban, a II. vatikáni zsinatot követő liturgikus megújulás megvalósításában és a zsinati dokumentumok kiadásában. A hetvenes évek közepén pedig az új magyar Szentírás-fordítás és -kiadás előmozdítója, majd a határon túl élő magyarsághoz eljuttatója is volt. A hetvenes évek végén a társulat megújította alapszabályát, vezetését. A nyolcvanas években pedig könyvesboltot nyithatott Budapesten, a Ferenciek terén, a ferences templom mögötti udvarban.

Előadásomban azt a kérdést járom körbe, hogy hogyan tudott egyáltalán a Szent István Társulat létezni a pártállam alatt, milyen lehetőségei voltak a korlátozott, ellenőrzött, nyomon követett időszakban. A pártállam által szűkre szabott keretek között hogyan tudott a társulat előrelépni, és még e nehéz, ínséges időszakban is gyümölcsöt teremni?